

२०१३/४३

REGISTERED No. B. 3434

जाहिरातीचे दर.
सालील पत्त्यावर चौकशी
करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधवास' पुणे ४.

अर्थ

वर्गणीचे दर.
वार्षिक वर्गणी
रु. ४
(टपाल इंग्लिश माफ)
किरकोळ अंकास
दोन आणे.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ९

पुणे, बुधवार, तारीख २४ मार्च १९४३

अंक १२

महायुद्ध द्वाराशी आले
परदेशी औषधे
दुर्मिळ व महाग झालीं

पण

भिण्याचे कारण नाही !!!

— कारण —

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

या देशी औषधाच्या प्रसिद्ध कारखान्याने
तयार केलेली

- रक्तवर्धक, ● उपनाह,
- बालज्विन, ● कॅल्सीप्राल

इत्यादि पेटेंट, स्टॅण्डर्ड व लोकप्रिय औषधे सात्री पटल्यामुळे

★ डॉक्टरांही वापरून लागले आहेत. ★

औषधे मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

मुख्य दुकान गणपति चौक, लक्ष्मी रोड, पुणे ९.

(Estd. in 1935)

The Co-operators' Book Depot
9, BAKEHOUSE LANE,
FORT, BOMBAY.

Books on :—

Economics and Sociology ; Co-operation and
Rural Development ; Banking and Finance ;
Accountancy and Auditing ; Commerce and
Industries etc.

Books on all other subjects are also readily
supplied.

Agents for the Publications of :

1. The Govt. of India, 2 Govt. of Bombay,
- 3 Reserve Bank of India and 4 Times of India.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

- - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -

POONA CITY.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची सात्री करा व पैशाचा मोवदला घ्या.

गिरगांव

मुंबई नं. ४

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्यांचे व्यापारी

बुधवार

चौक,

पुणे

विविध माहिती

बेकमची देवघेव

मुंबई बँकर्स क्लिअरिंग हाऊसमध्ये १२ मार्च अखेर संपलेल्या आठवड्यांत ४२ कोटी, ५७२ लक्ष रुपये किंमतीच्या १,३२,७०६ चेकसची देवघेव झाली.

राशियाचे हद्दीजवळील जपानी सैनिक

जपानने राशियाचे सरहद्दीजवळील मांच्युरियांतील आपले बरेचसे सैनिक मागे घेतले आहेत.

बाबणीचा प्रश्न

“बालू युद्धांत आपला मुख्य शत्रू कोणता? जपान की जर्मनी?” ह्या बाबणीच्या प्रश्नास अमेरिकेंत उत्तरे गोळा करण्यांत आली. त्यावेळीं जपानला ५३% व जर्मनीला ३४% मते पडली. एका वर्षापूर्वी ह्याच प्रश्नास जर्मनीला ६४% व आठ महिन्यांपूर्वी ५०% मते पडली होती. जर्मनीला तोंड देण्याची कामगिरी राशिया व इंग्लंड ह्यांनी मुख्यतः स्वीकारली आहे; जपानचा नायनाट करण्याचे काम अमेरिकेकडे येईल असे अमेरिकन लोकमत वरील उत्तरांत प्रतिबिंबित झालेले दिसते.

ईस्टर्न ग्रुप कौन्सिल

१९४० साली स्थापन झालेले ईस्टर्न ग्रुप कौन्सिल १५ एप्रिल पासून बंद करण्यांत येईल. युद्धक्षेत्राच्या मर्यादा पश्चिमेकडून पूर्वेकडे हळूहळू विस्तार पावत गेल्यामुळे ह्या बाजूकडील रण-मैदानावर लढाईची सामुग्री सुएझ कालव्याचा पूर्वेकडील देशांनी पुरविलेले सोईचे झाले. ब्रिटिश साम्राज्यातील ह्या बाजूच्या देशांनी संघटनात्मक योजना आसण्याच्या हेतूने दिल्ली येथे एक परिषद् ऑक्टोबर १९४० मध्ये भरली होती. परिषदेने युद्धसामुग्रीची पैदास व तिचा पुरवठा ह्यांची वाटणी ह्या देशांत करून प्रत्येकाचा सहकार्याचा भाग निश्चित केला होता. ईस्टर्न ग्रुप कौन्सिलची आतां आवश्यकता उरली नसल्याकारणाने ते बंद करण्यांत येत आहे.

चीनमधील जपानचे खास हक्क

ग्रेट ब्रिटन व अमेरिका ह्यांनी चीनमधील आपले खास हक्क चुंगकिंगच्या चिनी सरकारकडे सोडून दिले. जपान चीनमधील आपले खास हक्क जपानी नियंत्रणाखालील नॅनकिंगच्या चिनी सरकारास ३० मार्च रोजी परत करणार आहे.

ट्रेझरी बिलोवर १ रु. १ आ. १ पै व्याजाचा दर

गेल्या आठवड्यांत रिझर्व्ह बँकेने हिंदुस्थान सरकारची ८ कोटी रुपयांची ट्रेझरी बिले विकली त्यांवर व्याजाचा सरासरी दर द. सा. द. शे. १ रु. १ आ. १ पै इतका पडला.

त्रिवेंद्रम येथील बॉडकास्टिंग स्टेशन

त्रिवेंद्रम येथील बॉडकास्टिंग स्टेशनचे उद्घाटन गेल्या आठवड्यांत हर हायनेस महाराणी सेतु पार्वतीबाई ह्यांनी केले.

युरोपियन व अँग्लो इंडियन

ब्रिटिश इमर्जेन्सी कमिशनड ऑफिसरपैकी वस्तुतः ९९.१% अधिकारी अँग्लो इंडियन आहेत. युरोपियन अधिकाऱ्यांस पगार जास्त मिळतो ह्यासाठी ते दडपून आपण युरोपियन असल्याचे सांगतात. अँग्लो इंडियनांपैकी खरे सुशिक्षित आहेत, ते आपला हिंदीपणा लपवत नाहीत परंतु त्यामुळे त्यांस जास्त पगार मिळू शकत नाही. लष्कर माणसांचा त्यामुळे फायदा होतो व खरे सांगणारांचे नुकसान होतं. अँग्लो इंडियन पुढारी मि. फ्रँक अँथनी ह्यांनी वरील आशयाची तक्रार मध्यवर्ती असेंब्लीमध्ये आपल्या भाषणांत केली.

कागदाची काटकसर

कागदाच्या टंचाईमुळे उपस्थित झालेल्या परिस्थितीस तोंड दतां यावे म्हणून विश्वविद्यालयाने व इतर संस्था ह्यांनी परीक्षा-मध्ये कागदाची काटकसर करावी, नेमलेली पुस्तके बदलू नयेत आणि पूर्वी वापरलेली पुस्तके विकत घेऊन ती विद्यार्थ्यांस पुरवण्यांत यावी अशी शिफारस करण्यांत आली आहे.

मुंबईचे नवे गव्हर्नर

सर रोजर लम्ले ह्यांची मुदत संपून नवे गव्हर्नर सर जॉन कॉलव्हिल ह्यांनी मुंबई प्रांताच्या राज्यकारभाराची सूत्रे आपल्या हाती घेतली आहेत.

न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि.

(Approved Re-traders and Approved Contractors)

२६ लॅमिंग्टन नॉर्थ, मुंबई ११.

अध्यक्ष:—श्री. ग. स. मराठे, अँक्चुअरी.

महाराष्ट्रांतील खराचा प्रमुख कारखाना

★ गिरणीचे रोलर्स

★ खरी हातमोजे

★ छापखान्यांचे रोलर्स

★ रिमोल्ड टायर्स

★ खरी वाशर्स

★ सॉलिड व्हील्स

व इतर खरी माल तयार होतो.

पु. ग. मराठे

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... ९०	रणांगणांवरील झालचाल-
२ मुंबई प्रांताचे अंदाजपत्रक ११	कापूस बाजागांतील सट्टेबाजी-
३ लिमिटेड कंपन्यांवर ...	मि. चर्चिल यांचे भोषण
पडणाग कर ... ९२	७ साखरेच्या उत्पादनावर
४ मजुरीत वाढ ... ९२	परिणाम ... ९५
५ रबराची लागवड ... ९२	८ ईस्ट इंडिया बँक ... ९५
६ स्फुट-विचार	९ प्राप्तीवरील कर ... ९५
फिनिन्स बिल मंजूर झाले-	

अर्थ

बुधवार, ता. २४ मार्च, १९४३

मुंबई प्रांताचे अंदाजपत्रक

तूट नाही, उत्पन्नसर्चाची तोंडामिळवणी, युद्धजन्य परिस्थितीत आवश्यक असलेला अधिक खर्च, नवीन कर नाहीत पण जुने कमी केलेले नाहीत, राष्ट्रसंवर्धनाच्या शिक्षण, आरोग्य इत्यादि बाबींवर योग्य खर्च आणि युद्धोत्तर काळांतील पुनर्घटनेसाठी वाढती गंगाजळी हे मुंबई सरकारच्या १९४३-४४ सालाच्या अंदाजपत्रकाचे विशेष आहेत असे थोडक्यात सांगता येईल. गेल्या दोन वर्षांची अंदाजपत्रके ह्याच तत्त्वावर तयार करण्यांत आली होती आणि त्यांचेच मूलभूत धोरण येत्या वर्षीहि अमलांत राहणार आहे. युद्धाच्या परिणामांस तोंड देता यावे ह्याकरिता स्वतंत्र फंड निर्माण करण्यांत आला असून त्यांत क्रमाक्रमाने भर घालण्यांत येत आहे. ह्या तजवीजीच्या महत्त्वाचे दृष्टीने, प्रांतिक उत्पन्नांत वाढ झाली तरी कोणताहि कर कमी करणे किंवा नवीन सर्चाच्या बाबी हाती घेणे ह्यांवर ह्या वाढाव्याचा उपयोग केला जाऊ नये हे प्रांतिक सरकारचे मूलग्राही धोरण आहे.

१९४१-४२ अखेर रोख शिल्लक २९१ लक्ष रुपये होती आणि स्पेशल डेव्हलपमेंट फंडांत २३० लक्ष रुपये शिल्लक होते. ७५ लक्ष रुपये लांब मुदतीने त्या वर्षी गुंतवण्यांत आले होते, ते निराळे. चालू म्हणजे १९४२-४३ ह्या वर्षी सर्चापेक्षा उत्पन्न ५९ लक्षांनी अधिक होईल आणि शिल्लकेचा आकडा ३४१ लक्ष रुपयांवर जाईल. स्पेशल डेव्हलपमेंट फंडाची शिल्लक २०२ लक्ष रुपये होईल. युद्धोत्तर पुनर्घटना फंडांत २२ लक्ष रुपये टाकण्यांत आले असून ह्या रकमेत भर पडण्याचा संभव आहे. चालू साली उत्पन्नांत झालेली वाढ मुख्यत्वेकरून एक्साइज (७३ लक्ष), जंगले (५२ लक्ष) व प्राप्तीवरील कर (५० लक्ष) ह्यांत आलेल्या अधिक उत्पन्नामुळे झालेली आहे. बाहेरून येणाऱ्या परदेशी दारूची आयात घटली, तिच्या जागी देशी दारूचा सप झाला हे एक्साइजचे उत्पन्न वाढण्यास कारण असल्याचे स्पष्टीकरण देण्यांत आले आहे. जंगलांच्या उत्पन्नांत झालेली वाढ युद्धासाठी लागणाऱ्या टाकडाचा अधिक सप झाला ह्यामुळे आहे. मध्यवर्ती प्राप्तीवरील कराच्या उत्पन्नांत मुंबई सरकारचा हिस्सा आहे. तो वाढून त्याचा फायदा ह्या प्रांतास सहाजिकपणेच मिळाला आहे.

उत्पन्नाप्रमाणे सर्चातहि कांही बाबींवर वाढ झाली आहे. सिव्हिल डिफेन्ससाठी ५० लक्ष रुपये सर्चा पडले आहेत आणि जंगल सात्यावर ३८ लक्ष रुपये अधिक खर्च झाले आहेत. प्रोलीस सात्यावरचा खर्च ३५ लक्ष रुपयांनी वाढला आहे आणि दुष्काळी भागांच्या मदतीप्रत्यर्थ १० लक्ष रुपये खर्चण्यांत आले आहेत.

१९४३-४४ सालांत १७ कोटी ६९ लक्ष रुपये उत्पन्न होऊन जवळ जवळ तितकाच खर्च होईल असा अंदाज करण्यांत आला आहे. युद्धसमाप्तीनंतरच्या शांततेच्या काळांत लढाऊ पेशाच्या लोकांस काम देण्याचा प्रश्न उद्भवेल आणि तो सोडवण्याच्या योजनांस पैसा लागेल. त्याची व्यवस्था बाजूस काढून ठेवण्यांत येणाऱ्या फंडांतून व्हावयाची असल्याने तो निधी १९४३-४४ अखेर २कोटि रुपयांपर्यंत नेण्याचा सरकारचा विचार आहे. येत्या सालांत ६० लक्ष रुपयांची भर त्यांत घालण्यांत यावयाची आहे. जंगलांत झाडांची पुन्हा वाढ करणे, ग्रामसुधारणेच्या व औद्योगिक प्रगतीच्या योजना हाती घेणे असली सर्चाची कामे ह्या फंडांतून व्हावयाची आहेत. मामुली वार्षिक उत्पन्नांतून हा खर्च करता येणे शक्य नाही हे उघड आहे. आपल्या नोकरांस महागाईभत्ता सरकार देत आहे त्याचे पायी त्यास सुमारे एक कोटी रुपये जादा खर्च येत आहे. उत्पन्न वाढले पण त्याचेबरोबर खर्चहि वाढला. या कारणाने पुढील साली उत्पन्न-सर्चाची तोंडामिळवणी होईल आणि कोणताहि कर कमी करता येणार नाही.

प्रांतिक कर्जाच्या बोजाचे बाबतीत एक महत्त्वाची सुधारणा घडवून आणण्यांत आली आहे तिचा येथे उल्लेख करणे आवश्यक आहे. मुंबई सरकारने हिंदुस्थान सरकारचे कर्ज घेतले आहे, त्यावर व्याजाचा दर ४.३ टक्के आहे आणि ते ठराविक हप्त्यांनी फेडले जावयाचे आहे. अलीकडे व्याजाचे दर उतरले आहेत, त्यांचा फायदा घेऊन चालू साली मुंबई सरकारने ३ टक्के व्याजाने व १९५५ मध्ये परत बावयाचे कर्ज स्वतः काढले आणि ह्या मार्गाने हाती आलेले ३.३ कोटि रुपये मध्यवर्ती सरकारास त्याच्या कर्जाच्या पोटी देऊन टाकले. ह्या व्यवस्थेने प्रांतावरील व्याजाचा बोजा थोडा हलका झाला आहे. ह्या प्रांतिक कर्जाचे बाबतीत घसारा फंड व सिंकिंग फंड ह्यांची तरतूद करण्यांत आली आहे आणि त्याप्रत्यर्थ एकूण ३५ लक्ष रुपयांची रक्कम अंदाजपत्रकांत दाखल केलेली आहे. राष्ट्रसंवर्धक बाबींसाठी येत्या वर्षी थोडा अधिक खर्च होणार आहे तरी त्यांवर एकंदरीने पहाता जास्त सट्टा हाताने पैसा खर्च होणे अगत्याचे होते असे वाटल्यावाचून रहात नाही. ह्या बाबींवरील सर्चाचे पांच वर्षांचे आकडे साली दिले आहेत, त्यांवरून हाच निष्कर्ष निघेलः—

वर्ष	लक्ष रुपये
१९३९-४० (अखेरचे आकडे)	३१४
१९४०-४१	३१८
१९४१-४२	३४९
१९४२-४३ (फेर अंदाज)	३८४
१९४३-४४ (अंदाज)	४०४

अंदाजपत्रकाचे तपशीलांत, शिक्षण, आरोग्य, शेती, सहकार इत्यादींवर जास्त खर्च करण्याचा सरकारचा कसा व कोठे विचार आहे हे दर्शवण्यांत आले आहे. हा सर्व हिशोबांत घेतला असता १९४३-४४ सालअखेर सरकारजवळ मोठ्ठी शिल्लक ३३६ लक्ष रुपये राहिल आणि स्पेशल डेव्हलपमेंट फंडांत सुमारे १३४ लक्ष रुपये रहातील असा अंदाज आहे.

लिमिटेड कंपन्यांवर पडणारा कर

लिमिटेड कंपन्यांवर इनकमटॅक्स व कॉर्पोरेशन टॅक्स आकारण्यात येतो. ह्या कराचे पूर्वीचे व नवीन दर खाली देण्यांत आले आहेत:—

इनकमटॅक्स दर	सध्याचा दर	फिर्नेन्स बिलांत सुचविलेला दर
दर	रुपयांत २ आ. ६ पै	रुपयांत २ आ. ६ पै
सरचार्ज	रुपयांत १ आ. ३ पै	रुपयांत १ आ. ८ पै

म्हणजे, मूळ दर कायम ठेवण्यांत आला असून सरचार्जमध्ये ५ पैची वाढ करण्यांत आलेली आहे. सध्यांचा एकूण टॅक्सचा दर रुपयांत २ आ. ६ पै + १ आ. ३ पै = ३ आ. ९ पै. इतका आहे, तो आतां २ आ. ६ पै + १ आ. ८ = ४ आ. २ पै इतका होईल.

मध्यवर्ती व प्रांतिक सरकार ह्यांचेमध्ये प्रांतीवरील कराच्या वसुलीची कांहीं निश्चित प्रमाणांत वाटणी होते. ही वाटणी करते-वेळीं इनकमटॅक्स वरील सरचार्ज लक्षांत घेतला जात नाही. म्हणजे, सरचार्ज वाढविल्यामुळे अधिक मिळणारें उत्पन्न हें मध्यवर्ती सरकारासच मिळेल. ह्यासाठी, इनकमटॅक्सचा मूळ दर न वाढवितां सरचार्ज वाढविण्यांत येत असतो. कॉर्पोरेशन टॅक्सची गोष्ट वेगळी आहे; तो मुळी मध्यवर्ती सरकारचाच कर असल्याकारणानें त्यांत कांहींही फेरबदल केला तरी प्रांतिक सरकारांचा त्यांत संबंध येत नाही. इनकमटॅक्सपासून फक्त मध्यवर्ती सरकारचेंच उत्पन्न वाढावें ह्याकरितां मूळ दर न वाढवितां सरचार्जची योजना केली, तशी कॉर्पोरेशन टॅक्सबाबत करण्याचें कारण नाही. म्हणून, कॉर्पोरेशन टॅक्सचा मूळचा दर रुपयांत १ आ. ६ पै होता तो वाढवून २ आ. करण्यांत आला आहे. म्हणजे, कॉर्पोरेशन टॅक्समध्ये आतां ६ पैची वाढ झाली आहे. लिमिटेड कंपन्यांना पूर्वी इनकमटॅक्सचे रुपयांत ३ आ. ९ पै व कॉर्पोरेशन टॅक्सचे १ आ. ६ पै मिळून एकूण ५ आ. ३ पै इतका कर पडे तो ह्यापुढें ४ आ. २ पै + २ आ. म्हणजे एकूण ६ आ. २ पै इतका पडणार आहे.

वरील कराची आकारणी सर्व लिमिटेड कंपन्यांवर केली जाते; कंपनी लहान असो वा मोठी असो, तिला नफा शंभर रुपये होवो वा लाख रुपये होवो, त्यापैकी ठराविक हिस्सा कराचे पोटी कंपन्यांस द्यावाच लागतो. एकूण नफ्यापैकी करासाठी केवढी मोठी रकम बाजूस काढून ठेवावी लागते, ह्याची कल्पना कंपन्यांच्या ताळेबंदावरून येते. अपोलो मिल्सला १९४२ अखेर ४८३ लक्ष रुपये नफा झाला, त्यापैकी २१३ लक्ष रुपये करासाठी वेगळे काढण्यांत आले. मेयर ससुन मिल्सला ५१ लक्ष रुपये नफा झाला, त्यापैकी २६३ लक्ष रुपये करासाठी बाजूस ठेवण्यांत आले. पोदार मिल्सला २४३ लक्ष रुपये नफ्यापैकी ६६३% रकम करासाठी बाजूस राखावी लागली. इनकमटॅक्सबरोबर एक्सिस प्रॉफिट टॅक्सहि त्यांना द्यावा लागतो, त्याचा हा परिणाम आहे. तथापि, औद्योगिक कंपन्यांचा नफा एवढ्या मोठ्या प्रमाणांत वाढत आहे कीं भारी दारानें कर भरूनहि त्यांस आपला डिव्हिडेंडचा दर वाढविणें सहज शक्य होत आहे.

महागाईच्या प्रमाणांत मजुरींत वाढ

टाटा कंपनीची धान्याची कुपनें.

वाढते बाजारभाव, त्यांस तोंड देण्यासाठी वाढती मजुरी, त्यामुळे पुनः महागाई आणि पुनः वाढती मजुरी, हें इन्फ्लेशनचें रहाटगाढगें टाळावयाचें असेल तर चळनाचा विस्तार थांबवून बाजारभाव स्थिर केले पाहिजेत. मुंबईमधील रहाणीच्या स्तराचें मान वाढत चाललें आहे, त्या प्रमाणांत मजुरी वाढविण्यांत येत आहे, परंतु हें प्रकरण कोठवर चालणार ? जानेवारी १९४३ मध्ये ठरवून दिलेलें मजुरीचें मान आजच्या बाजारभावाच्या परिस्थितीत जुनें पुराणें होऊन जाऊन मिला ओनर्स असोसिएशनला महागाई भत्त्यामध्ये पुनः वाढ करणें आवश्यक झालें आहे.

ह्या संबंधांत टाटा आर्यन अँड स्टील कंपनीनें आसलेली योजना उल्लेखनीय आहे. ही योजना ९ मार्चपासून अमलांत आली. तिचे अन्वये १ आक्टोबर १९४२ ह्या दिवशीं असणाऱ्या बाजारभावाचे दारानें आटा, डाळ, साखर व गूळ हीं कामगारांना देण्यांत येत आहेत. चालू बाजारभाव व ऑक्टोबरमधील बाजारभाव ह्यांमधील फरक व ह्यापुढें बाजारभाव वाढल्यानें पडणारी तफावत ह्यांचा सर्व बोजा कंपनी स्वीकारणार आहे. कंपनीच्या योजने-प्रमाणें प्रत्येक कामगारास प्रत्येक आठवड्यास जास्तीत जास्त १० शेेर तांदूळ आणि / अथवा गहू आणि / अथवा आटा, १ शेेर डाळ व १ शेेर गूळ अथवा साखर एवढे जिन्नस मिळतात. ज्यास आठवड्यानें मजुरी मिळते त्यास प्रत्येक आठवड्यास व ज्यास मासिक वेतन आहे त्यास प्रत्येक पंधरवड्यास अनुक्रमे आठवड्याचा व पंधरवड्याचा माल मिळेल. जमशेदपूरमध्ये धान्याची १६ दुकानें उघडण्यांत आली आहेत व प्रत्येकास दुकान व खरेदीचा दिवस हीं नेमून दिलेली आहेत. कामगारांना वाटपाचीं कुपन बुकें दिलेली आहेत त्यांवरील मलधुष्टावर दुकानांचे नांव व खरेदीचा ठरलेला दिवस हीं लिहिलेली असतात. कुपनांची किंमत मजुरीच्या रकमेतून कापून घेण्यांत येईल. १९३६ च्या पॅमेंट ऑफ वेजेस अॅक्टचें त्यापुरतें उर्ध्वन करण्याची परवानगी सरकारकडून घेण्यांत आली आहे. रोख रकम घेऊन कुपन दिलें जात नाही.

टाटा कंपनीच्या ह्या योजनेमुळे कामगारांना धान्य मिळण्याची सोय झाली असून त्यामुळे चळनाच्या फाजील विस्तारास थोडा फार आळा बसला आहे. धान्यपुरवठा वक्तशीर होणें हें सरकारच्या मद्दीवर अवलंबून आहे, हें उघड आहे.

हिंदुस्थानांतील रबराची लागवड

सन १८७७ मध्ये ब्राझीलमधून रबराच्या ७,००० ब्रिया इंग्लंडमध्ये पाठविण्यांत आल्या त्याची २,००० रोपें सिलोनला धाडण्यांत आली. मलबार व त्रावणकोर येथें त्यांची हिंदुस्थानांत प्रथम लागवड झाली. १९४२ सालीं ७१,५०० एकरांत रबराची लागवड झालेली होती. ३० जून १९४२ चा हिंदी रबराच्या लागवडीच्या क्षेत्राचा आकडा १,३६,६०५ एकर असा आहे. ह्यापैकी ७७% लागवड त्रावणकोर संस्थानांत आहे.

ही रबराचीं झाडे समुद्रसपाटीपासून १,५०० फूट उंचीपर्यंतच्या जमिनींत चांगली वाढतात. सालिना ८० ते १०० इंच पाऊस पडणारा प्रदेश त्यांस सोईचा असतो. लागवडीपासून पांच वर्षांनी रबराच्या झाडाचा चीक मिळू लागतो. दक्षिण हिंदुस्थानांतील चांगल्या मळ्यांतील झाडांपासून दरसाल दर एकरां ३०० पौंड रबर निघते. हें उत्पादन वाढविण्यासाठी कांहीं सुधारणा घडवून आणणें शक्य आहे. चालू मोसमांत हिंदी रबराचें उत्पादन १८३ हजार टन भरेल अशी अपेक्षा आहे.

स्फुट विचार

फिनेन्स बिल मंजूर झाले

पाच दिवस टीकेचा सतत विषय होऊन हिंदुस्थान सरकारचे युद्धकाळातील घोरण अंतर्भूत कारणे फिनेन्स बिल गेल्या आठ-वड्यांत मंजूर झाले. असेंब्लीमधील सर्व गटांच्या प्रातिनिधिक सभासदांनी सरकारवर निरनिराळ्या विविध दृष्टींनी कडक टीका केली. सरकारच्या राजकीय, आर्थिक, सांपत्तिक व कारभारविषयक घोरणावर बिनसरकारी सभासदांचा जोराचा हल्ला झाला आणि बिलाचे पहिले वाचन बहुमताने मान्य झाले. दुसऱ्या व तिसऱ्या वाचनाचा विधि केवळ औपचारिक असतो आणि बिल अखेर मंजूर होतांना मते घेण्याचे प्रयोजन राहिले नाही. पांच दिवसांच्या टीकेस सर जरेमी रेस्मन ह्यांनी उत्तर दिले. लंडनमध्ये साचणाऱ्या हिंदी शिल्पांच्या विनियोगावर घेण्यांत येणाऱ्या आक्षेपासंबंधाने त्यांनी सांगितले की ब्रिटिश सरकार ह्या देशांत होणाऱ्या युद्धसर्वांचा मोठा भाग सोशीत असल्याने त्याची भरपाई इंग्लंडमध्ये केली जाते आणि तेथे ह्या देशाचा पैसा सांचणे अपरिहार्य आहे. ह्या पैसाचा उपयोग हिंदुस्थानच्या हिताच्या दृष्टीने योग्य रीतीने कसा होईल ह्याचा विचार करण्यासाठी मध्यवर्ती कार्यकारी मंडळाची व्हाइसरॉय ह्यांचे अध्यक्षतेखाली एक समिती नेमण्यांत आली असून सर जे. पी. श्रीवास्तव तिचे उपाध्यक्ष आहेत. हिंदुस्थानवर युद्धसर्वांचा मोठा बोजा पडत असल्याची तक्रार करणाऱ्या सभासदांस त्यांनी असा टोमणा मारला की हेच लोक सदरहु युद्धसर्वांतून स्वतःसाठी फायदा उकळणे गैर मानित नाहीत. इंग्लंडने येथे स्वतः खर्च केलेला पैसा लंडनमध्ये जमा झाला तर त्याचे संबंधाने ह्या टीकाकारांनी कां तक्रार करावी असाहि सवाल त्यांनी टाकला. ह्या व्यवहारांत हिंदुस्थानांत चलन वाढत जात असून त्याचे योगाने महंगातेस उत्तेजन मिळत आहे ह्या टीकेस मात्र समाधानकारक उत्तर त्यांनी दिले नाही आणि इतर टीकाविषयक प्रश्नांस त्यांनी बगल दिली. मुंबईत कापसाच्या बाजारांत सट्टेबाजी करून भाव कृत्रिम रीतीने अवास्तव चढवणारांचा सर जरेमी ह्यांनी खरपूस समाचार घेतला. गरिबांचे कापड महाम्ग करण्याचे पाप हे लोक आपल्या पदरी घेत असून त्यांच्या समाजविधातक कारवाया हाणून पाडण्याचे कामी सरकार आपले शक्तिसर्वस्व खर्चील असे त्यांनी निक्षून सांगितले. कापसाचे भाव चढण्यासारखी परिस्थिति नसतां औद्योगिक घडी विस्कटून जाईल अशा रीतीने, सट्टेवाल्या लोकांनी कापसाच्या किंमती चढवल्या आहेत ह्या कृत्याचा तीव्र शब्दांनी त्यांनी सरकारच्या वतीने निषेध केला आहे. त्याचा योग्य परिणाम कापूस बाजारावर होईल अशी अपेक्षा आहे.

रणांगणांवरील हालहवाल

रशियन फौजेस साकार्कसारखे महत्त्वाचे ठिकाण सोडून यावे लागले असून तेथून पूर्वेकडे पीछेहाट करावी लागली आहे, ही बातमी जरी मित्रराष्ट्रांच्या उत्साहावर थोडेसे थंड पाणी ओतणारी असली तरी एकंदर पूर्व आघाडीवर चाललेल्या हालचालींचा साकल्ये करून विचार करणे आवश्यक असून एका भागांत जर्मनीने केलेल्या प्रगतीस प्रमाणाबाहेर महत्त्व देतां कामा नये. साकार्कच्या बाजूस रशियन सैन्यास मार्गे हटावे लागले

आहे ही आश्चर्याची गोष्ट नसून त्या सैन्याने जर्मनीच्या फौजांस शेकडो मैल अव्याहत रीतीने मार्गे रेटात नेण्यांत घडावी व शौर्य प्रकट केले आहे ते खरोखर वास्तव्यासारखे आहे. पूर्व आघाडीच्या मध्यावर रशियनांची चढाई सारखी चालू असून त्यांनी व्हिआइमा हस्तगत करून स्मॉलेन्स्कच्या दिशेने प्रगति चालवली आहे. आघाडीच्या उत्तरेच्या टोंकासहि रशियन सैन्य हळूहळू पुढे जात आहे. दक्षिण आघाडीच्या एका मर्यादित भागावर फार मोठी लढाऊ शक्ति एकवटल्यामुळे हिटलरला साकार्कच्या पूर्वेकडे यश मिळाले आहे. डॉनेटझनदी पार करून जाण्याची तो शिकस्त करीत आहे, पण रशियन सैनिक जर्मनीच्या फौजेचा चांगला समाचार घेत आहेत. स्टालिनग्राडपासून प्रारंभ करून रशियन सेनापतींनी विजयी जर्मन फौजांस शेकडो मैल सारखे मार्गे रेटात नेऊन मोठमोठालीं शहरे व रेल्वेज परत घेतल्या ह्यांतच हिटलरने भयंकर नुकसान सोसून मिळवलेल्या जयावर पाणी पडल्यासारखे झाले. ह्या कारणाने हिटलरला रशियन आघाडीवर आत्मविश्वास व समाधान वाटणे अशक्य झाले आहे. इंग्लंड व अमेरिका ह्या रशियाच्या मित्र राष्ट्रांनी युरोपमध्ये चालू करावयाच्या दुसऱ्या आघाडीच्या प्रश्नांने ह्या वेळेस पुन्हां ढोकें वर केले असल्यास त्यांत आश्चर्य नाही. परंतु ट्युनीशियामधून जर्मन व इटालियन फौजांस अगोदर हाकून दिल्यावांचून दुसरी आघाडी व्यवहार्य दिसत नाही आणि त्या मर्यादित पण अवघड रणांगणावर ब्रिटिश, अमेरिकन व फ्रेंच सैन्यांनी चिकाटीने लढाया चालू ठेवल्या आहेत. जर्मन पाण-बुड्या बोटींनी चालवलेला संहार बंद करण्याचे प्रयत्न कसोशीने चालू आहेत आणि ह्या कामी प्रगति होईल त्या मानाने युरोपातील दुसऱ्या आघाडीचे कार्य सुकर होईल. मित्रराष्ट्रांचे युद्ध ही वास्तविक रीतीने एक अभेद्य आघाडी आहे आणि निरनिराळ्या क्षेत्रांतील हालचालींकडे ह्या दृष्टीनेच पाहिले पाहिजे. जपानच्या आक्रमणाची प्रतिकार हा ह्या एकूण युद्धघोरणाचा एक भाग आहे हे विसरून चालावयाचे नाही.

कापूस बाजारांतील सट्टेबाजी ?

हिंदुस्थान सरकारच्या अर्थमंत्र्यांनी कापूस बाजारांत सट्ट्यांचे व्यवहार करणाऱ्या घंदेवाइकांविरुद्ध त्यांनी कापसाचे भाव निष्कारण चढवल्याबद्दल गंभीर आरोप केला आहे. आवुढ घाग्याच्या कापसास मागणी नसल्याने त्याची किंमत उतरून शेतकरी वर्गाचे नुकसान होऊं लागले म्हणून ह्या पिकाची लागवड मर्यादित करण्याचे प्रयत्न जारीने झाले आहेत आणि कपाशीच्या पेंवर्जी घान्यांची पिके केळीं जावीं ह्या उद्देशाने त्यांच्या लागवडीस उत्तेजन देण्यांत येत आहे. कापूस बाजारांत चाललेल्या सट्ट्यांचे योगाने कापसाचा भाव एकदम चढला आहे आणि तो पुढे टिकेल अशी वस्तुस्थिति नाही. ह्या तात्पुरत्या चढलेल्या भावामुळे शेतकऱ्यांस कपास पेरण्याचा मोह होऊन कापसाचे उत्पादन कमी करून घान्यांची पैदास वाढण्याचे घोरण निष्फळ ठरण्याची भीति आहे. तसेच, गोरगारबिचे उपयोगासाठी स्वस्त कापड करणे अशक्य होईल. ही कारण-कार्य-परंपरा लक्षांत घेतां सट्टेवाल्यांचे कापसाच्या किंमती चढवण्याचे घोरण राष्ट्रहितविधातक आहे आणि ते हाणून पाडण्याचे सरकारने ठरवले आहे. सर जरेमी ह्यांच्या वरील विचारसरणीस ईस्ट इंडिया

कॉटन असोसिएशनचे अध्यक्ष, सर पुढोत्तमदास ठाकुरदास, ह्यांनी एका पत्रकारां उतर देण्याचा प्रयत्न केला आहे. त्यांचे म्हणणे असे आहे की अर्थमंड्यांनी ह्या प्रश्नाचा एकांगी विचार केला आहे. इतर मांड्यांच्या किंमती इतकी वाढ कापसाच्या भावात झालेली नाही. त्याचप्रमाणे, मूळ व कापड ह्यांच्या किंमती वाढून गिरगावाल्यांची कापसाविषयीची मागणी वाढली आहे आणि तिच्या परिणाम कापसाचे भाव चढण्यांत झाला आहे. ही घटना अगदी सहाजिक रीतीची अपून तीमध्ये कृत्रिम काहीच नाही असे सांगण्याचा सर पुढोत्तमदास ह्यांचा रोख आहे. कापसाच्या किंमती वाढल्या तर त्याचा फायदा शेतकरी वर्गास होईल हे इष्टच आहे असेही त्यांचे म्हणणे आहे. सट्टेबाजीमुळे चढलेल्या भावांचा फायदा सरोसर शेतकऱ्यांच्या पदरांत पडेल काय ? हा येथे एक महत्त्वाचा प्रश्न आहे. सट्ट्यांच्या बाजारांत किंमतीस भरती-ओहोटी येते तीमध्ये शेतकरी कोरटाच रहातो असा अनुभव असल्याने सर पुढोत्तमदास ह्यांचे उतर सामान्यतः पटण्यासारखे नाही. अर्थमंड्यांनी दिलेली ताकीद तर गंभीर स्वरूपाची आहे आणि तिच्याविरोध मांडण्यांत आलेली बाजू विशेष बळकट आहे असे दिसत नाही. ह्याकरिता प्रस्तुत विषयाची चर्चा व्यापक भूमिकेवर होणे अगत्याचे आहे. सूत-कापडाची मागणी वाढली म्हणून कापूस महाग झाला आणि कापसाचा भाव चढला म्हणजे कापडाचा भाव आणखी चढणार. हे चक्र असेच फिरू देणे अनिष्ट आहे. युद्धपरिस्थितीत बाजारभावांचे नियंत्रण आणि स्थिरता ही अत्यंत आवश्यक असतात हे येथे घ्यानांत बाळगले पाहिजे.

मि. चर्चिल ह्यांचे भाषण

ब्रिटिश मुख्य प्रधान, मि. चर्चिल ह्यांनी इंग्लंडच्या जनतेस व सामान्यतः मित्र राष्ट्रांस उद्देशून दीर्घ भाषण नुकतेच केले. त्यांत इंग्लंडमध्ये व्हावयाच्या पुनर्घटनेची स्थूल मानाची कल्पना मांडण्यांत आली. युद्ध संपताच आर्थिक गोंधळ उत्पन्न न होता बेकारीस वाव मिळू नये, शेती, उद्योगधंदे व व्यापार ह्यांची बढती व्हावी; आरोग्य, शिक्षण, घरांचा पुरवठा व अनेक प्रकारांच्या विम्यांची तरतूद करता यावी आणि जनतेची रहाणी सुधारावी ह्या उद्देशांचा अंतर्भाव चतुर्दिकीय योजनांत अंतर्भाव केला जाईल असे त्यांनी सांगितले. युद्धासंबंधाने बोलतांना ते म्हणाले की मानव-तेच्या मानगुटीवर बसलेल्या नास्ती भुतास प्रथम गाढले पाहिजे आणि त्यास एक दोन वर्षे लागतील. ह्या प्रबळ शत्रूचा नाश झाला म्हणजे जपानचा समाचार घ्यावा लागेल. युद्धास जबाबदार असलेल्या इष्ट पुढाऱ्यांस योग्य शासन देण्यांत आल्यावर मित्र राष्ट्रे आंतरराष्ट्रीय शांतता व राष्ट्रांची पुनर्घटना ह्या महत्त्वाच्या कार्यास हात घालतील. इंग्लंडच्या अंतर्गत पुनर्घटनेत जुनी भांडवलशाही आणि समाजसत्तावाद ह्या विरुद्ध टोकांस असलेल्या दोन पद्धतीमधला सुवर्णमध्य काढण्यांत येईल. ह्या तऱ्हेच्या घोरणाचा उपक्रम मि. चर्चिल ह्यांनी सुचवला. युद्धोत्तर काळांत सामाजिक व आर्थिक क्रांति होण्याची भीति सध्याच्या सत्ताधारी वरिष्ठ वर्गास वाटत आहे ती दूर करण्याचा आणि आर्थिक समता व समाजसत्ता ह्यांचा पुरस्कार करणाऱ्या लोकांस श्रमजीवि बहुसंख्याक जनतेच्या हाती सत्ता यावयास हवी आहे अशा स्थितीत सर्वांस समाधानकारक वाटेल असा तडजोडीचा मार्ग त्यांनी शोधून काढला आहे. ब्रिटिश चळनाचे सध्याचे मोठे अबाधित राखून कोट्यावधि लोकांनी आपली बचत सरकारच्या स्वाधीन केली आहे ती निर्व्व त्यांच्या पदरांत पुनः पडेल अशी व्यवस्था होत असल्याचेहि त्यांनी आश्वासन दिले.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल	₹ २,००,००,०००
बसूल झालेले भांडवल	₹ १,००,००,०००
रिझर्व्ह फंड	₹ १,२०,५०,०००

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा: पुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काठवादेवा आणि मलबार हिल.

इतर शाखा: अहमदाबाद (मद्र. मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस विंग शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), वांद्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्लॉव्ह स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा बजार), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंजवे), नागपूर (इतवारी बजार), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स: वेस्टमिन्सٹر बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर जुनीलाल धी. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅंगेनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि. दिनशा के. दाना, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या ₹ ३०० ते ₹ १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर १% दराने व्याज दिले जाते. ₹ १,००,००० वरील व्याज सास योजनेने दिले जाते. सहामाही अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ ₹ पेक्षा कमी झाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

विस्तृत व नेटवर्क प्रमाणे बँक एडिज्युट्योर व ट्रस्टी म्हणून काम करते. सर्व तऱ्हेचे ट्रस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट:—टी. आर. लालबाणी.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

हेड ऑफिस: पुणे शहर.

स्थानिक शाखा: डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबई शाखा: दलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

अधिकृत व विक्रीस	
काढलेले भांडवल	: ₹ १०,००,०००
सपलेले भांडवल	: ₹ ६,४८,५५०
बसूल झालेले भांडवल	: ₹ ३,२४,२७५
एकूण सेव्हित भांडवल	: ₹ ५०,००,०००

डायरेक्टर्स

श्री. वा. गो. काळे, अध्यक्ष. श्री. घों. कृ. साठे, श्री. न. ग. पवार, श्री. ज्यं. वि. रानडे, श्री. वा. पुं. बर्डे, श्री. मा. रा. जोशी, श्री. श्री. गो. मराठे, श्री. र. चिं. सोहोनी, श्री. म. वि. गोखले, श्री. वि. ह. देशमुख.

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची सुरेदीविक्री कमोडीने करून दिली जाते.

बँकेच्या शेअरवर डिसेंबर १९४२ अखेर पुण्या झालेल्या वर्षाकरिता ४.३% कर-माफ डिव्हिडंड जाहीर झाले. शेअर-विक्री चालू आहे. प्रत्येक शेअर पांच रुपये वाढीने विकण्यांत यावयाचा आहे व ती रक्कम शेअरचे मागणी बरोबर पाठवानी लागेल.

ग. ल. हट्टवे,

ऑफिशिएटिंग मॅनेजर.

गुळाच्या वाढलेल्या किंमतीचा साखरेच्या उत्पादनावर परिणाम

१९४२-४३ च्या मोसमांत हिंदी साखर कारखान्यांचे उत्पादन १०,६१,३०० टन होईल अशी अपेक्षा आहे. १९३९-४०, १९४०-४१ व १९४१-४२ च्या उत्पादनाचे आकडे अनुक्रमे १२,४१,७००, १०,९५, ४००; व ७,७८ १०० टन असे होते. म्हणजे, चालू वर्षातील उत्पादन गेल्या वर्षापेक्षा ३६% जास्त असले तरी ते १९४०-४१ पेक्षा कमीच आहे व १९३९-४० च्या पेक्षा तर ते १५% ने कमी आहे. हिंदुस्थानातील उत्पादन अंतर्गत मागणीस पुरे पडले पाहिजे, इतकेच नव्हे तर मध्यपूर्व देशांकडे पाठविण्यास व लष्करी मागणी पुरविण्यास पुरे इतकी साखर हिंदुस्थानांत तयार झाली पाहिजे, ह्या हेतूने हिंदुस्थान सरकार व ज्या प्रांतांत साखरेचे कारखाने बंदूकी आहेत असे बिहार व संयुक्त प्रांत ह्यांची सरकारे ह्यांनी चालू मोसमांत साखरेचे उत्पादन वाढावे ह्यासाठी विशेष प्रयत्न केले. उसाच्या लागवडीवरील निबंध त्यांनी काढून टाकले व ऊंस लावणाऱ्या शेतकऱ्यांस उसास चांगली किंमत येईल अशी आश्वासने दिली. तथापि बिहार व संयुक्त प्रांत येथील काही भागांत उसाचे पीक चांगले आले नाही व उसाचा उपयोग गूळ करण्याकडे होऊ लागला. त्या कारणाने साखरेस प्रचंड मागणी असतानाहि काही कारखाने सतत चालू ठेवणे शक्य झाले नाही. प्रांतिक सरकारांनी ठरवून दिलेल्या (मणास ८ आणे) दराने कारखानदारांस ऊंस विकण्यापेक्षा त्याचा गूळ करून विकणे शेतकऱ्यांस फायदेशीर वाटू लागले, त्यामुळे संयुक्त प्रांताचा पश्चिम भाग व दक्षिण बिहार येथील कारखान्यांस उसाचा तुटवडा भासू लागला. संयुक्त प्रांत सरकारने गुळाचा भाव वाढू न देण्याची व त्याची निर्गत बंद करण्याची व्यवस्था केली तरी सुद्धा उसाचा गूळ करणेच किफायतशीर होऊन त्या प्रमाणांत साखरेचे उत्पादन घटले. संयुक्त प्रांत व बिहार सरकारांनी १ जानेवारी १९४३ नंतर उसाची किंमत ८ आण्यांची १० आणे केल्यामुळे शेतकऱ्यांस ऊंस कारखान्यास विकून टाकणे सोईचे वाटू लागले आणि कारखान्यांस उसाचा पुरवठा व्यवस्थित होऊ लागला. चालू मोसमांत एकूण १५१ कारखान्यांत साखर गाळण्यांत येत आहे. एकूण १ कोटी, ९ लक्ष टन उसाची साखर करण्यांत येईल व साखरेचा उतारा ९.७५% पडेल अशी अपेक्षा आहे. इंपीरिअल इन्स्टिट्यूट ऑफ शुगर टेक्नॉलॉजीचे डायरेक्टर श्री. श्रीवास्तव, ह्यांनी प्रसिद्ध केलेल्या पत्रकावर वरील माहिती आधारलेली आहे.

हवाई हल्ल्याचे बळी

ग्रेट ब्रिटनवर गेल्या फेब्रुवारीत झालेल्या हवाई हल्लांत २५२ लोक मरण पावले व ३४७ लोक जखमी झाले.

ग्वाल्हेरमधील कपाशीची लागवड

ग्वाल्हेरमधील चालू वर्षातील कपाशीची लागवड ४, ४६, २३४ एकर एवढी आहे. म्हणजे कपाशीच्या लागवडीत गेल्या वर्षाच्या मानाने १८% घट झालेली आहे.

एक्सेस प्रॉफिट टॅक्स

ह्या कराचा सध्याचा दर ६६.३% आहे. तो वाढविण्यांत येणार नाही.

ईस्ट इंडियन बँक, लि.

विजगापट्टम व कोलंबो ह्यांवर गेल्या एप्रिलमध्ये जपानी बाँब पडले त्याचा परिणाम दक्षिण हिंदुस्थानातील बँकांवर प्रतिकूल झाला व लोकांनी बँकांतून भराभर पैसे काढून घेण्यास प्रारंभ केला व चांगल्या पद्धतीने चाललेल्या बँका अशा संकटास कशा तोंड देऊ शकतात हे इंडियन बँक लि. च्या उदाहरणावरून समजून येईल व लोकांनी बँकांवर विश्वास ठेवणे कसे युक्त असते हे त्यावरून लक्षांत येईल. इंडियन बँकेतून लोकांनी पैसे काढून घेतल्यामुळे बँकेला आपली दिलेली कर्जे परत घ्यावी लागली व आपले रोखे विकून पैसे उभे करावे लागले. १९४२ च्या दुसऱ्या सहामाहीत गुळाचा रंग पालटून बँकेला आपले बस्तान पुनः नीट बसविता येणे शक्य झाले. १९४१ साली बँकेस २९ लक्ष, १३ हजार ६ टोका उतपन्न झाले होते. १९४२ साली १७ लक्ष २७ हजार ४ आले व निवळ नफा ४ लक्ष, ९ हजारांचा २ लक्ष ३ हजार झाला असे झाले तरी बँक आपल्या १०% कर माफ दिव्हिडेंडचा दर कायम ठेवू शकली. डिसेंबर १९४२ मध्ये बँकेने अधिकृत भांडवलपैकी उरलेले भांडवल १००% प्रीमियने विकले व त्यामुळे मिळालेले १२ लक्ष रुपये रिझर्व्ह फंडांत टाकण्यांत आले. बँकेच्या दोघा ऑडिटर फर्मपैकी एक फर्म एम. के. दांडेकर आणि कं. ही आहे. बँकेचे एकूण सेवते भांडवल ६३ कोटी रुपयांवर आहे.

प्राप्तीवरील कर

मध्यवर्ती सरकारने सुचविलेले प्राप्तीवरील कर कोणत्या दराने आकारण्यांत येतील ह्याची माहिती लाली दिली आहे.

इन्कमटॅक्स:- हा कर प्रत्येक व्यक्ती, हिंदू अविभक्त कुटुंब व नोंदलेली फर्म ह्यांस द्यावा लागतो. प्राप्तीचा आकडा १,५०१ ते २,००० रुपये असेल तर पहिल्या ७५० रुपयांवरील प्राप्तीवर रुपयांत ६ पै कर बसतो. ह्या करांत वाढ करण्यांत आलेली नाही परंतु ५ हजारांपेक्षा जास्त प्राप्तीवर सरजार्ज बसविण्यांत आलेला आहे. कंपनी व लोकल अथॉरिटी ह्यांस रुपयांत २ आणे ६ पै + १ आ. ८ पै = ४ आ. २ पै इतका कर बसतो.

सुपर टॅक्स:- एकूण उत्पन्नाचे पहिल्या २५ हजारांवर सुपर टॅक्स नाही परंतु प्राप्तीच्या पुढील टप्प्यांवरील सरचार्जमध्ये वाढ करण्यांत आलेली आहे. लोकल अथॉरिटीच्या संबंध उत्पन्नावर रुपयांत १ आ. + १ आ. = २ आणे कर बसणार आहे. सहकारी सोसायट्यांच्या उत्पन्नापैकी पहिल्या २५ हजारांच्या प्राप्तीवर कर नाही. बाकीच्या जास्त उत्पन्नावर १ आ. + १ आ. = २ आणे कर बसेल. कंपनीवरील कॉर्पोरेशन टॅक्स संबंध उत्पन्नावर बसतो. त्याचा दर १ आ. ६ पै + ६ पै = २ आणे होणार आहे.

अर्जेटिना

दक्षिण अमेरिका संघातील सर्व देश संयुक्त राष्ट्रांस मिळाले आहेत. अर्जेटिना हा एकच देश तटस्थ राहिला आहे व त्याच्या राजधानीत जर्मन बकील अद्याप नांदत आहे. अर्जेटिनाचे हित संयुक्त राष्ट्रांस विजय मिळण्यांत असूनहि त्याने तटस्थ राहणे हे चमत्कारिक आहे. अर्जेटिनामध्ये जर्मनी कारवाया करित असल्यामुळे कित्येक ब्रिटिश व संयुक्त राष्ट्रांच्या आगबोटी बुडाल्या आहेत अशी तक्रार टाइम्स ह्या ब्रिटिश वृत्तपत्राने केली आहे.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर

[कंपनीनं १९४१ अखेर ६ टक्के डिव्हिडंड वांटला आहे.]

युद्धसाहित्यपुरवठा-खात्याची पॅरेन्टकरितां
लागणाऱ्यारेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या
भांडवलाकरितां तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या रकमेपर्यंत

ठेवी घेणें आहेत

व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान
रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज
दर सहा महिन्यांनी दिलें जातें.श्रीराम सिल्क मिल्स लि.,
श्रीरामबाग,
बसवनगुडी, बंगलोर. } नारायण गोविंद नाईक,
(माजी अध्यक्ष, ग्हेडर चेंबर ऑफ
कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टरआमच्या कारखान्यातील माल मुंबईस बॉम्बे स्वदेशी को-ऑपरे-
टिव्ह स्टोअर्समध्ये व पुण्यास लक्ष्मी रोडवरील रे म्युझियमच्या
व्यापार-संवर्धन-गृहांत पहा.

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय

पूना गेस्ट हाऊस

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

दिव्यस्थापक

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

विमेदार नि हवाई हल्ला

शत्रु राष्ट्रांकडून हवाई हल्ला अगर तत्सम उपद्रव यापामून विन-
लडाऊ नागरिकांच्या जीविताला येणाऱ्या धोक्याचा समावेश विमा
पॉलिसीच्या अर्थात होतो काय व त्यासाठी जादा प्रिमियम भरावा
लागेल काय ! असा प्रश्न साहजिकच नागरिकांमध्ये चर्चिला
जात आहे.

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीच्या

विमा पॉलिसीमध्ये हवाई हल्ल्यामुळे जीविताला
होणाऱ्या अपायाचा अंतर्भाव होतो त्याकरितां
जादा प्रिमियम नाही.

तरी विलंब न लावतां—

तुमचा नि तुमच्या आप्तपटांचा विमा

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीतच उतरा.

अध्यक्ष—श्रीमंत सरदार जगन्नाथ महाराज पंडित
माहितीपत्रकें विनामूल्य पाठवूंट्रस्ट ऑफ इंडिया विमा कं. लि. } वि. ह. देशमुख, बी. ए.
लक्ष्मी रोड, पुणे २ } जनरल मॅनेजरसधुमेहावरील
औषधतीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, रुरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

वक्तशार आणि मनपसंत काम
करून देणारे

मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत

कॉमनवेल्थ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे १.

हे पत्र पुणे, पेठ भांबुडां घ. नं. ९१५११ आर्यभूषण छापखान्यांत रा. विट्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिलें व
१८ श्रीपाद बामन काळे, बी. ए. यांनी 'दुर्गाधवास,' भांबुडां, घ. नं. ९२५११३, पुणे शहर, येथें प्रसिद्ध केले.